Hanna Kościuch

Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

e-mail: hfk@wp.pl

<https://orcid.org/0000-0002-1899-5814>

Jolanta Żochowska

Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

e-mail: j.kudrawiec@uwb.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-0084-0953>

Konferencja jubileuszowa „Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość” z okazji pięćdziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia (Białystok, 15–16 listopada 2018 r.)

Od 2007 r. Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku (dalej: BU) organizuje cykliczne konferencje naukowe dotyczące najistotniejszych, najbardziej aktualnych zagadnień polskiego bibliotekarstwa. Inspiracją do zorganizowania kolejnego wydarzenia w 2018 r. stał się jubileusz pięćdziesięciolecia Biblioteki, która rozpoczęła działalność 1 października 1968 r. wraz z utworzeniem Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, w 1997 r. stała się biblioteką samodzielnej uczelni – Uniwersytetu w Białymstoku (dalej: UwB), a trzy lata później przyjęła za patrona Jerzego Giedroycia, twórcę Instytutu Literackiego w Paryżu.

Od momentu powstania księgozbiór Biblioteki był rozbudowywany, poszerzano jej zakres usług, mierząc się ze stawianymi przed bibliotekarstwem akademickim wyzwaniem. Wielokrotnie zmieniały się jej siedziby, obecnie również planowane jest przeniesienie do nowego budynku, specjalnie zaprojektowanego na potrzeby placówki.

W dniach 15–16 listopada 2018 r. w Białymstoku odbyła się konferencja jubileuszowa z okazji pięćdziesięciolecia Biblioteki pod hasłem „Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej. Przeszłość – terażniejszość – przyszłość”. Patronat nad wydarzeniem objął EBIB.

Pierwszym punktem dwudniowego spotkania była uroczystość w klimatycznej restauracji Kawelin, znajdującej się w sercu miasta, obok jednego z budynków Biblioteki Uniwersyteckiej.

Dyrektor BU Piotr Chomik serdecznie powitał licznie przybyłych gości, m.in. władarzy miasta i regionu, przedstawicieli instytucji edukacji i kultury, z którymi BU współpracuje jako koordynator w ramach Podlaskiej Biblioteki Cyfrowej i Podlaskiego Forum Bibliotekarzy, oraz mediów. Podziękował za obecność uczestnikom reprezentującym różne ośrodki akademickie (m.in.: Warszawę, Kraków, Łódź, Lublin, Olsztyn i Białystok), obecnym i emerytowanym pracownikom Biblioteki Uniwersyteckiej oraz przedstawicielom firm i instytucji, którzy swoimi wystąpieniami i wsparciem finansowym przyczynili się do wzbogacenia programu spotkania (H+H Software GmbH, Aleph Polska, EBSCO, C.H.Beck, PWN).

P. Chomik przypomniał najważniejsze fakty z historii Biblioteki Uniwersyteckiej. Mówił m.in. o rozwoju kadry, zbiorów bibliotecznych, ale też o wyzwaniach, jakie stoją przed placówką w związku z rozwojem nowych technologii i zmieniającymi się potrzebami użytkowników. Wspominając poprzednie siedziby BU, wyraził nadzieję, że szybko uda się zbudować nowy gmach w kampusie uniwersyteckim. Zaznaczył również, że pomimo wszystkich elektronicznych udogodnień i „uwirtualnienia” wielu bibliotecznych usług najważniejsi w bibliotece pozostają bibliotekarze, którzy od pół wieku tworzą to niesłychanie ważne dla czytelników literatury naukowej miejsce. Serdecznie podziękował byłym i obecnym pracownikom Biblioteki za dobrą pracę, zaangażowanie i pasję.

Następnie głos zabrał Prorektor ds. Kształcenia Uniwersytetu w Białymstoku Wojciech Śleszyński. Wyraził przekonanie, że działalność i osiągnięcia Biblioteki Uniwersyteckiej, stanowiącej niezbędny warsztat w działalności naukowej i dydaktycznej, w sposób trwały wpisują się w dorobek Uczelni, zaś rola ksiąźnicy dla miasta i regionu, jako znaczącego centrum informacji naukowej, jest niezaprzeczalna.

O pracy bibliotekarzy, ich ogromnym zaangażowaniu i dobrej współpracy Biblioteki z wydziałami mówili m.in.: Dziekan Wydziału Historyczno-Socjologicznego Joanna Sadowska, Prodziekan ds. Studentckich Wydziału Biologiczno-Chemicznego Elżbieta Wołyniec, Dyrektor Instytutu Chemii Krzysztof Winkler, Dyrektor Instytutu Biologii

Elżbieta Jekatierynczuk-Rudczyk. Za wzorowe uznali wzajemne kontakty dyrektorzy białoruskich bibliotek uniwersyteckich z Baranowicz, Grodna i Mińska, współpracujący z BU m.in. w ramach Bibliotek Sieci Uniwersytetów Pogranicza: Liliâ Gorbunova (Biblioteka Baranovičskogo gosudarstvennogo universiteta), Nikolaj Grin'ko (Naučnaâ biblioteka Grodnenskogo gosudarstvennogo universiteta imeni Ânki Kupaly) i Vladimir Kulaženko (Fundamental'naâ biblioteka Belorusskogo gosudarstvennogo universiteta). Wielką życzliwością nacechowane były wypowiedzi Piotra Niczyporuka z Wydziału Prawa, Józefa Maroszka z Instytutu Historii i Nauk Politycznych, Dyrektor Biblioteki Politechniki Białostockiej Marii Czyżewskiej i byłej Dyrektor BU Elwiry Śliwińskiej.

Po okolicznościowych przemówieniach rozpoczęła się część merytoryczna konferencji. W ciągu dwóch dni zaprezentowano 16 wystąpień zgrupowanych w pięciu sesjach.

Zamierzeniem autorów – pracowników różnych typów bibliotek (głównie uczelnianych) oraz pracowników naukowych szkół wyższych – była analiza przeszłości i teraźniejszości bibliotekarstwa oraz próba diagnozy przyszłości bibliotek w ogóle, a w szczególności bibliotek Podlasia i Polski północno-wschodniej. Celem organizatorów było także zarysowanie nadchodzących zmian, których zapowiedzi widoczne są już teraz, oraz poszukanie odpowiedzi na pytanie, jak się do nich dostosować.

Konferencja jubileuszowa koncentrowała się wokół następujących zagadnień:

- historia bibliotek;
- przyszłość bibliotek i bibliotekarzy w świetle uregulowań prawnych;
- biblioteki wobec zmieniających się oczekiwań użytkowników;
- zmiany w architekturze bibliotecznej a nowe budynki bibliotek;
- rewolucja cyfrowa i jej skutki;
- otwarta nauka, kultura i edukacja.

W sesji pierwszej, moderowanej przez Jadwigę Sadowską (UwB), przedstawiono cztery referaty.

Violetta Perzyńska (Biblioteka Główna im. Jędrzeja Śniadeckiego Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie) w opracowaniu *Biblioteki i bibliotekarze w świetle zmian prawnych* omówiła miejsce i rolę biblioteki w obliczu polskich regulacji prawnych w latach 2013–2018. Odnosząc się do omawianej problematyki, dokonała obszernego przeglądu piśmiennictwa i przywołała opinie autorytetów najtrafniej opisujące stan obecny oraz przyszłość bibliotek. W podsumowaniu podkreśliła, że każdy z aktów prawnych przyczynił się

do degradacji zawodu bibliotekarza, utrudnienia awansu zawodowego i pauperyzacji bibliotek szkół wyższych.

Bogumiła Konieczny-Rozenfeld (Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie) w wystąpieniu *Nie takie RODO straszne. Wybrane zagadnienia z zakresu ochrony danych osobowych w bibliotece* omówiła nowe przepisy w zakresie ochrony danych osobowych (tzw. RODO), obowiązujące od 25 maja 2018 r., będące ogromnym wyzwaniem dla wszystkich podmiotów, które przetwarzają dane osobowe. Przedstawiła działania, jakie biblioteki powinny wdrożyć, zabezpieczając dane osób fizycznych (czytelników, użytkowników, pracowników oraz firm współpracujących z biblioteką): minimalizowanie posiadania danych osobowych; stosowanie umów powierzenia danych osobowych; nadawanie upoważnień do przetwarzania danych osobowych; zwiększanie świadomości pracowników poprzez organizowanie szkoleń. Autorka poddała szczegółowej analizie pojęcie danych osobowych oraz interpretację przepisów dotyczących ochrony wizerunku. Przedstawiła rejestr podlegających karom finansowym przewinień za naruszanie ochrony danych osobowych, a także kwestie budzące najwięcej pytań i wątpliwości związanych z wprowadzeniem RODO w bibliotekach.

Z apelem do uczestników konferencji wystąpił Henryk Hollender (Biblioteka Uczelni Łazarskiego w Warszawie) w referacie *Przywróćmy bibliotekoznawstwo porównawcze*. Podkreślił, że porównania bibliotek, prowadzonego pod szyldem bibliotekoznawstwa porównawczego, dotyczącego nurtu badawczego i dydaktycznego (czasem również i międzynarodowego), dokonuje się w Polsce bardzo rzadko. Zwrócił uwagę, że bibliotekarze polscy przejawiają niewielką aktywność międzynarodową, ograniczając się do technologii informacyjnej, a pomijając kwestie kultury organizacyjnej. Tymczasem porównanie bibliotek może prowadzić do ujednolicania stosowanych rozwiązań lub przeciwnie, do pogłębiania różnic dla osiągnięcia pierwszeństwa, przewagi czy oryginalności. Niemniej jednak powinno ono pomagać w krytycznej ocenie własnych osiągnięć, w doborze źródeł inspiracji, stanowić przestrożę przed podejmowaniem niekorzystnych decyzji. Prelegent powołał się na autorów prowadzących badania porównawcze i wskazał obszary wymagające pracy badawczej.

Beata Gamrowska i Tomasz Piestrzyński (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego) w referacie *Badanie satysfakcji użytkowników Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego* przeprowadzili pilotażowe badania metodą CSI (Customer Satisfaction Index). Analizę wyników przedstawili na podstawie wyliczonego wskaźnika satysfakcji. Zaprezentowali przykładową mapę jakości, zawierającą informacje o tym, które aspekty warto do-

skonalić, które mogą pozostać niezmienione, a którym można poświęcić mniej uwagi niż dotychczas.

Sesję drugą, moderowaną przez P. Chomika, rozpoczął Adam Czesław Dobroński (UwB) wystąpieniem pt. *Biblioteka miejska w Ostrowi Mazowieckiej. Uwarunkowania powstania i działalności do początku lat 30. XX w.* Prelegent skoncentrował się na okolicznościach powstania placówki. Podkreślił fakt zaangażowania władz lokalnych, które uznały bibliotekę za prestiżową dla miasta, oddając jej w użytkowanie najlepsze pokoje w ratuszu – budynku uważanym za najpiękniejszy w całym województwie spośród obiektów zbudowanych po 1918 r. – i wykazując szczególne starania o pozyskanie księgozbioru. Omówił również istotne kwestie bibliotek ostrowskich (miasta i powiatu) na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych ubiegłego stulecia.

Anna Krawczuk (Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku; dalej: CEN) w wystąpieniu *Biblioteka Pedagogiczna w Białymstoku – historia i współczesność* przybliżyła niemal stuletnią historię bibliotek pedagogicznych – specjalistycznych placówek stanowiących istotny element polskiego systemu oświatowego. Przedstawiła najważniejsze momenty z historii Biblioteki Pedagogicznej CEN w Białymstoku oraz działania aktualnie podejmowane przez placówkę w zakresie wspierania pracy instytucji oświatowych, nauczycieli, studentów, uczniów i wszystkich osób pragnących podnosić swoje kwalifikacje w procesie samokształcenia.

O wpływie technologii cyfrowych na działalność instytucji kultury mówił Patryk Suchodolski (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku). W wystąpieniu *Digitalizacja a popularyzacja i zabezpieczenie zbiorów Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego* przedstawił skutki informatyzacji w kontekście udostępniania, popularyzacji i zabezpieczenia zbiorów swej macierzystej placówki poprzez poddanie ich digitalizacji. Zwrócił uwagę na wykorzystanie środków finansowych Unii Europejskiej, które pozwoliły na renowację najcenniejszych, a zarazem najbardziej zniszczonych druków znajdujących się w kolekcji Książnicy Podlaskiej oraz zapewnienie właściwych warunków przechowywania. Podkreślił rolę współpracy z innymi instytucjami kultury, regionalnymi i zagranicznymi.

Wirtualną wycieczkę pod hasłem *Biblioteka w pałacu* zorganizował Wojciech Więcko (Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku). W prezentacji pod tym samym tytułem ukazał, w jaki sposób w najstarszej bibliotece uczelnianej w Białymstoku harmonijnie łączy się tradycję z nowoczesnością – stylowo urządzone wnętrza osiemna-

stowiecznego Pałacu Branickich współgrają ze zdigitalizowanymi zbiorami i z komputerami z dostępem do specjalistycznych baz naukowych. Omówił zasoby współtworzonej przez tę księżnicę Polskiej Platformy Medycznej – portalu zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym, zapewniającym otwarty dostęp do zasobów nauki, łączącym w jednym miejscu wiele rodzajów informacji.

Na trzecią sesję złożyły się trzy referaty. Anna Starek i Magdalena Piech (Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie) w wystąpieniu pt. *Biblioteka – centrum edukacyjne czy miejsce spotkań. Hybryda przestrzeni w bibliotekach akademickich* zaprezentowały ofertę współczesnej zmodernizowanej biblioteki akademickiej, realizującej usługi biblioteczno-informacyjne i odgrywającej rolę centrum edukacyjnego, którego zadaniem jest poszerzanie kompetencji informacyjnych użytkowników. Ponadto może ona stanowić miejsce spotkań użytkowników ze światem nauki i kultury oraz sprzyjać kontaktom towarzyskim.

Temat wykorzystania przestrzeni bibliotecznej w działalności biblioteki kontynuował Marcin Pędich w referacie *Analiza organizacji przestrzennej biblioteki z punktu widzenia kultury organizacyjnej na przykładzie gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia i Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego*. Prelegent dokonał wnikliwej analizy organizacji przestrzennej biblioteki w zakresie kultury organizacyjnej na przykładzie budynku, w którym w latach 2005–2015 funkcjonowała Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia, i który w wyniku czynników niezależnych od bibliotekarzy stał się siedzibą Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku. Obie biblioteki wykorzystwały nowoczesny, świetnie zlokalizowany gmach w nieco odmienny sposób. Wystąpienie wywołało interesującą dyskusję, zważywszy że większość słuchaczy stanowili pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej, którzy mieli wpływ na aranżację przestrzeni już na etapie jego projektowania i dobrze wspominają pracę w tym obiekcie.

Podobnej tematyki dotyczył referat Ewy Witkowskiej i Wiesława Wróbla (Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku) pt. *Nowy budynek Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia – od założeń do projektu*. Prelegenci przedstawili proces powstawania projektu architektonicznego nowej siedziby Biblioteki. Zgodnie z ogólnoswiatowymi trendami w jego tworzeniu uczestniczyli także bibliotekarze. Powołano zespół współpracujący z architektami, który zbadał potrzeby użytkowników oraz poszczególnych oddziałów, wykorzystując wiedzę na temat aktualnych kierunków w rozwoju budownictwa bibliotecznego. Dokonano próby oceny, na ile udało się uwzględnić pierwotne założenia w projekcie finalnym. Wystąpienie uzupełniła interesująca

prezentacja nowego gmachu, stylistycznie nawiązującego do istniejących już w kampusie czterech budynków wydziałowych skupionych wokół Placu Syntezy Nauk, i wtapiającego się w leśny krajobraz.

Wszystkie wystąpienia tej sesji wywołały żywą dyskusję, którą sprawnie moderował H. Hollender.

Wieczorem odbyła się uroczysta kolacja. Uświetnił ją występ zespołu Stebło prezentującego folklor mniejszości narodowych zamieszkujących Podlasie.

Obrady drugiego dnia konferencji odbywały się na terenie oddanego do użytku w 2014 r., imponującego kampusu Uniwersytetu w Białymstoku.

Hasło tej części konferencji, „Zaprojektuj otwartość”, nawiązywało do Międzynarodowego Tygodnia Otwartej Nauki.

W tematykę otwartości zasobów wprowadziła uczestników Katarzyna Sztop-Rutkowska z Uniwersytetu w Białymstoku, Prezes Zarządu Fundacji Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”.

W sesji czwartej, moderowanej przez Agnieszkę Gałęcką-Golec, przedstawiono dwa referaty. K. Sztop-Rutkowska w wystąpieniu *Projektowanie otwartości – wyzwanie nie tylko dla nauki* przybliżyła politykę otwartości jako element nowej kultury w kontekście zarządzania miastem, edukacji czy rozwoju gospodarczego. Podawała ciekawe przykłady z Polski i innych krajów, m.in. z Wielkiej Brytanii i ze Stanów Zjednoczonych, gdzie udostępnianie danych w wielu instytucjach i na wielu szczeblach jest działaniem zamierzonym i celowym, przynoszącym społeczeństwu ogromne korzyści. W podsumowaniu prelegentka podkreśliła, że projektowanie otwartości w różnych dziedzinach życia niesie ze sobą ogromny potencjał zmiany społecznej, prowadzi do innowacyjnych sposobów rozwiązywania problemów oraz angażuje obywateli w podejmowanie decyzji na poziomie lokalnym, regionalnym czy krajowym.

Leszek Szafrński (Biblioteka Jagiellońska w Krakowie) w referacie pt. *Rola repozytoriów instytucjonalnych w zmieniającym się środowisku komunikacji naukowej i działalności bibliotek akademickich* omówił dynamiczny rozwój repozytoriów naukowych zarówno w Polsce, jak i na świecie. Repozytoria stanowią zespół usług obejmujących informowanie i udostępnianie pełnych tekstów naukowych, coraz częściej także pomoc związaną z obiegiem informacji naukowej, czasem również prowadzenie działalności wydawniczej, gromadzenie danych statystycznych i raportowanie wszelkich przejawów działalności naukowej. Autor przybliżył kierunki rozwoju repozytoriów instytucjonalnych i na podstawie przeprowadzonych wywiadów, analizy stron internetowych repozytoriów

i wybranej literatury porównał ich funkcje. Ponadto zwrócił uwagę na wykorzystanie mediów społecznościowych w promowaniu repozytoriów instytucjonalnych.

Sesję piątą, w której kontynuowano tematykę otwartej nauki, moderowała K. Sztop-Rutkowska. Jako pierwszy wystąpił Krzysztof Siewicz (Fundacja Nowoczesna Polska) z referatem *Legalne udostępnianie tekstów naukowych w sieci – co autor wiedzieć powinien*. Odniósł się w nim do podstawowych kwestii związanych z prawem autorskim i odpowiedział na pytania dotyczące współpracy przy publikacjach naukowych, formułowania umów wydawniczych oraz wolnych i otwartych licencji.

Temat otwartości z perspektywy ekonomicznej podjęła Ewa Gruszewska (Wydział Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku). W wystąpieniu *Otwarta nauka. Realność czy fikcja* podkreśliła, że otwarcie nauki staje się kluczową kwestią w rozwoju współczesnej gospodarki. Zdaniem prelegentki rozwój otwartego dostępu i wzrost jego znaczenia dla nauki byłyby wzmocnione, gdyby państwo wspomogło działania w tym zakresie, m.in. poprzez opracowanie spójnej polityki i strategii rozwoju, programy wsparcia jednostek naukowych i uczelni. Wskazała również możliwości wykorzystania wzorców z innych krajów.

Wystąpienie zamykające sesję, zatytułowane *Otwarty dostęp w systemie komunikacji naukowej uniwersytetów Białorusi*, przedstawili N. Grin'ko oraz V. Kulażenko. Prelegenci scharakteryzowali system szkolnictwa wyższego w Białorusi oraz podali, jakie miejsca w międzynarodowych rankingach zajmują uczelnie tego kraju. Przybliżyli specyfikę ruchu otwartej nauki w białoruskich uczelniach oraz rolę bibliotek w zapewnianiu wsparcia informacyjnego w badaniach naukowych i procesie kształcenia. Uzasadnili konieczność publikowania osiągnięć naukowych w repozytoriach.

Na zakończenie konferencji P. Chomik, Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku, podsumował dwudniowe obrady. Podziękował zebranym za interesujące wystąpienia i dyskusje.

Referaty wygłoszone podczas konferencji, a także wnioski płynące z dyskusji wskazują na to, że pracownicy bibliotek żywo reagują na zmiany dokonujące się w ich otoczeniu, potrafią przewidzieć i zaspokoić potrzeby osób korzystających z oferty tych instytucji.

Podkreślano rolę biblioteki w upowszechnianiu i pomnażaniu osiągnięć nauki i kultury, m.in. przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych, zwłaszcza zasobów cyfrowych w otwartym dostępie. Rozwój nowych technologii informacyjnych, różnorodność i wielość źródeł informacji obligują bibliotekarzy do stałego

doskonalenia, udziału w konferencjach, szkoleniach i warsztatach, do coraz większego zaangażowania w zakresie pozyskiwania i promocji zasobów. Niezbędne staje się pogłębione współdziałanie z jednostkami uczelni w zakresie parametryzacji, wspieranie rozwoju nauki oraz korzystniejsza niż dotychczas współpraca bibliotek na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Zamiarem organizatorów była również próba znalezienia charakterystycznych, wynikających chociażby z historii i położenia geograficznego cech bibliotek Podlasia. Na podstawie wystąpień można stwierdzić, że szczególną uwagę przywiązuje się w nich do gromadzenia i popularyzowania wydawnictw mniejszości narodowych oraz literatury dotyczącej wielokulturowości regionu. Zarówno Podlaska Biblioteka Cyfrowa, jak i Podlaskie Forum Bibliotekarzy to płaszczyzny świadczące o dobrej współpracy podlaskich bibliotek.

Konferencja przyniosła wymierny plon naukowy – materiały konferencyjne ukażą się w formie elektronicznej, w postaci recenzowanej publikacji udostępnionej w Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku. Organizatorzy spodziewają się, że będą one przydatne nie tylko pracownikom naukowym czy ośrodkom kształcenia akademickiego bibliotekarzy i informatologów w całej Polsce, ale także wszystkim tym, którym losy bibliotek nie są obojętne.

Tekst w wersji poprawionej wpłynął do redakcji 19 marca 2019 r.